תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · חידושי אנשי שם

חידושי אנשי שם על ברכות

רבי נתן נטע שפירא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי אנשי שם על ברכות

רבי נתן נטע שפירא

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-אנשי-שם-על-ברכות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ו. 4
דף ח. 4
דף י. 4
דף יב. 4
דף יב. 4
דף יג. 5
דף יד. 5
דף יד. 5
דף טו. 6
דף טו. 6
דף טז. 6
דף יז. 7
דף יח. 7
דף יח. 7
דף יט. 7
דף כ. 8
דף כג. 8
דף כג. 8
דף כד. 8
דף כד. 9
דף כה. 9
דף כה. 9
דף כו. 10
דף כז. 10
דף כז. 10
דף כח. 11
דף כט. 11
דף כט. 12
דף ל. 12
דף לא. 12
דף לב. 12
דף לג. 12
דף לד. 12
דף לה. 13
דף לה. 13
דף לו. 13
דף לו. 13
דף לז. 14
דף לז. 14
דף לח. 14
דף לט. 15
דף מ. 15
דף מא. 15
דף מא. 16
דף מב. 16
דף מב. 16
דף מג. 18
דף מד. 18
דף מד. 18

דף ו.

מהר"ם

אינו כן בפירש"י שלנו אלא ה"ג והתחיל אדעת' דנימא יוצר אור וכשאמר מלך העולם נזכר וסיים אשר בדברו מעריב ערבים:

דף ח:

מ"ע

הא אמרה יעקב. פי' יעקב אמרה בשעת קבלת עול מ"ש וא"כ גם אנן נימרינה בזמן קבלת עול מ"ש:

דף י:

מ"ע

תדע וכו' נ"ל פשוט שיש להגיהמלת ודע במקום תדע דהא אין כאן שום דיוק וראיה לדבריו רק ליתן טעם לגירסא וכמבואר מדבריו:

והכי איתא וכו' ר"ל וכ"כ בתשובה וקאי על הפלוגתא דת"ק ור"ג לענין איסור וחובה ולא כפירוש רבינו יוסף הלוי דבסמוך שפירש דת"ק הוי רשות דלדידיה לק"מ מהאי דכתובות דמקשה מיניה רבינו יונה לפסק הרי"ף ודו"ק:

דף יב.

מהר"ם

ודקאמר בסמוך לרבינא אע"ג דבעלמא הרהור כדבור דמי בבעל קרי לא אסרו אלא דבור דכתיב והודעתם צ"ל דמקום טנופת חמיר ליה מטומאה יוצאת מגופו:

דף יב:

מהר"ם

לפי קוצר דעתי לא דק דאדרבה מהכא משמע איפכא ועוד דרבא יהיב טעמא משוה דרוב ע"ה מעשרין ועיקר הראיה היא מדברי רבא עי' בפ' במה מדליקין בפי' הר"ן:

לא הבנתי איך יחייב מדברי שמואל לר' יוחנן:

ג"ז על. דברי שמואל ואיך יחוייב לרבי יוחנן:

ד"ת

והרי"ף ז"ל ס"ל וכו' אין לזה הכרח בדברי הרי"ף ואפשר דסבר דדברי רבי יוחנן ביחיד ואין צריך חידוש ודברי שמואל במצא צבור מתפללין דווקא משום דנראה שמתפלל לחובה ולא פליגי. וכן נראה מכיון שטרח הרי"ף לפרש הא דשמואל דהיה עומד וכו' אליבא דרבי יוחנן:

דברי זה המפרש אינם מובנים אצלי. תנ"י:

דף יג.

ד"ת

לא ידעתי מה מקו' יש לזו הסברה כי הפרש גדול יש בין המותר בין שיעשו מתחלה נדבה בכוונה לקיץ המזבח:

מ"ע

נ"ל דר"ל שאינו יכול לאומרם בענין שיועיל שלא יהא ככופר אלא עם הצבור דוקא כשאמר ביחיד לא יועיל לו שלא יהא נראה ככופר אבל ודאי חייב לומר מודים לכ"ע וכ"כ רש"י ור"י מכוין בזה לדברי רש"י:

דף יד.

מ"ע

עד פרסה הטעם נ"ל דכן הוא שיעור תפלה כדאמרינן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת בתפלה מהלך אדם בינוני עשרה פרסאות בי"ב שעות הרי כל פרסה שעה וחמשית ואותו חלק חמשית צריך שישהה קודם ולאחר תפלה דצריך לשהות מעט כדאיתא בטור או"ח סי' צ"ב וק"ל:

דף יד:

גי' ד"ת של לחם:

ר"ת תי' הוא על הרי"ף וכו' לפי קוצר דעתי שמה שהוצרך להביא הברייתי' הנזכר הוא כדי להודיע לנו לגבי תפלה (תפילין) דפחות מד' קבין מפשילן לאחוריו שזה לא היה מובן לולי הברייתא ובהא הדין הוא כמו שאומר הברייתי' מהראב"ד ז"ל ועי' בב"י טא"ח סי' מא:

דף טו.

ד"ת

לא ידעתי למה הוצרך לזה משום דהכא פסקינן כשמואל משום דרבא פסק כוותיה אע"ג דאידחו ובנ"ד ידע רבא שזאת הברייתא היא דלא כהלכתא ומאחר שרבא הוא אמורא ובתראה ודחה הברייתא אין לנו אלא דברי האמורא:

דף טו:

ד"ת

מדקאמר לימינו ולשמאלו. דומיא דלפניו ולאחריו משמע דלימינו ממש קאמר ולא לימין השכינה הפך מה שאמרו בג' פסיעות בפרק הוציאו לו ומייתי לה בהל' סוף פרק אין עומדין וקשה לי דמ"ש הא מהא והמפרש הזה פי' אותו ע"ד מה שפי' בג' פסיעות ולא מצאתי שום מפרש אחר שמפרש כזה:

מ"ע

והא דנקט ראיה מדכתיב יפול מצדך אלף וכו' היינו משום שמבואר בו שימין חשיב משמאל ממילא יש לנו להחשיב ג"כ ימינו של הקב"ה יותר משמאלו כמו גבי ג' פסיעות ס"פ א"ע ורש"ל כתב שרוב הפוסקים כתבו שימין הוא כפשוטו ואינו דומה לג' פסיעות שנוטל רשות מן המקום וחושב כאילו עומד לפניו ממש משא"כ ברקיקה ומש"ה חשבינן שמאלו כאחריו כי עיקר המעשים והויות האדם הן ביד ימינו ויד שמאלו הוא יד כהה עכ"ל והב"י בא"ח סי' צ"ד מיישב דברי הטור בע"א:

דף טז:

מהר"ן שפירא

רש"י בד"ה עקבו רואה וכו' כל זה הועתק מרש"י בגמ' לפי מה דסלקא דעתך דמקשין שרוצה לאסור בעקבו רואה את הערוה ותלמיד טועה העתיקו כאן וכזה תראה כמה פעמים ברש"י וכבר ראיתי מי שרוצ' לישבו בדוחק ואינו נוח לי:

ד"ת

לא ירדתי לסוף דעת זה המפרש כי האמת הוא שהלשון האחרון מחמיר וכן פי' רש"י ז"ל והדבר ידוע שיותר נקל נפרכת ע"י זריקה מע"י גלילה אלא שיקשה לפי דעתו איך הרמב"ם פוסק להקל ואין זה שיטת איכא דאמרי:

דף יז:

ד"ת

כשאינו נוגע:

גי' ד"ת:

גי' ד"ת:

מהר"ם

ואינן כליים כלל דיינינן להן ככלי אחד דבטילו לגביה כיון שכולהו כליין או שאין שם כלי עליהן בעלמא. כך נ"ל יישוב הענין ופירוש וא"צ להטעות:

ד"ת

לא ידעתי מנ"ל הא וגם שאר הפוסקים חלוקים עליו. תר"י:

דף יח.

ד"ת

תיבת מוסף נמחק וצ"ל תמיד של שחר אין אנו מזכירין וכו':

דף יח:

ד"ת

תמהתי מאד על דברי זה המפרש איך מוכח מזה המעשה שאינו קרב ביותר מד' שעות כי זה המכוון מעדות רבי יהודה ורש"י ז"ל פי' בעדותו של ר' יהודה שאמר ועל תמיד של שחר שקרב בד' שעות והוסיף רש"י ז"ל ותו לא עכ"ד:

רש"י פירש דמחזי כיוהרא והתוספו' פירשו דמחזי כמשתחוה לרבו ואולי לדעתם אפילו ברחוק ד' אמות אסור:

ראוי לדעת אם זה יצדק אפילו ביותר מפלג המנחה תנ"י:

דף יט.

ד"ת

אולי אומר זה לפי שאומר פיוטים ודברים שאינם חובת היום בין מוסף למנחה כי לולא זה כוונתנו היתה להתפלל מיד אחר מוסף תפל' מנחה ואף ע"פ שמאריכין במוסף אם הוא דבר שהוא חובת התפלה לא יקרא זה שאין כוונתנו להתפלל מיד מנחה:

דף כ.

ד"ת

ומתכוין לשמוע כו' ק"ל דאונס אע"פ שלא שמע יצא בתפלת ש"ץ ואולי היינו כשמצד אונסו אינו יכול לשמוע אבל זה שיכול לשמוע לא:

דף כג.

ד"ת

שאף ע"פ שהגאונים תקנוה תקנו לומ' כן ומהגמ' נראה שקודם הגאוני' נתקנה תם בן יחייא:

דף כג:

מהר"ם

ל' תוס' פ' תפלת השחר גבי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים כו' וז"ל נראה כל האומ' בא"י שומע תפלה אחר שסיים דברי תחנונים מיושב מגונה כדאמרי' מכאן ואילך אסור לספר בשבחו של מקו' כלומר להוסיף ברכות על אלו ע"כ ובההיא דמודי' מודים משתקין אותו פי' בתוס' בשם הירושלמי והכי איתא בסמ"ק הל' תפלה סי' י"א הדא דתימא בצבור אבל ביחיד תחנונים הם ואף כאן היה ראוי לחלק בענין זה וההוא דנחית קמי דר' חנינא נמי בצבור הוה והא"ח הביאו בסי' פ"א וכתב עליו דאין נראה לו לחלק דהא בגמ' דידן לא חלק ואפי' לפי זה היינו דוקא בשמע שמע ומודים מודים דמחזי כשתי רשויות ומ"ש צבו' ומ"ש יחיד אבל ברבוי תוארים וספור שבחו של מקום נ"ל טעם נכון לחלק:

דף כד.

מהר"ם

ונ"ל שלא אמרו הכורע בהודאה של הלל וברכת המזון הרי זה מגונה אלא דוקא במודים דקים להו לרבנן דאין פי' מודים הללו לשון וידוי וקבלת מלכות שמים דלא שייך ביה כריעה או השתחויה אלא לשון שבח והלל הם ומודים דנשמת כיוצא בהם וכן מודים דויברך דוד ועתה אלהינו מודים אנחנו לך הענין מוכיח דלשון שבח והלל הם ואין מקום לכרוע בהם אלא היכא דאיכא וידוי וקבלת מלכות שמים שטעון יראה וכובד ראש אבל ודאי בכל מקום שמזכיר כריעה והשתחויה בתפלותיו ובתחנותיו כגון ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים דעלינו לשבח בזה לא אמרו ולא גרע מאמצע הברכה לקצת המפרשי'

דשוחה וראיה מר"ע כשהיה מתפלל בינו לבין עצמו אדם מניחו בזוית זו ומצאו בזוית אחרת מרוב כריעות והשתחויות ופי' בתוס' ובנימוקי רבינו יונה ובאשר"י לחד שנוי דהוי לאחר שסיים י"ח:

דף כד:

ד"ת

הרי"ף חזינא להו וכו' כתוב בת"ה דש"ץ אין לעשו' ג' פסיעות ולומר עושה שלום עד הקדיש של תתקבל שהוא תשלום התפל' וזה חוץ מתפלת לחש והרב בעל העתים מוסיף שאפילו בתפלת לחש לא יאמר עושה שלום:

ד"ת

לאו דוקא כל הז' מינים שאין לנו מן התורה אלא על הלחם וכן כתב המפרש הזה עצמו למט' בשלהי פרקין בשם הרב רבינו יונה:

דף כה.

מהר"ם

ובה"ג פי' ורב נחמן אמר שהכל כיון דאשתני אשתני ולגריעותא אשתני דחטי מתעבדן כסאני ומתאכלן וקימחא בעיני' לא אכלן אינשי והלכתא כרב נחמן זה מוכיח כפי' ר' יונה או שרב נחמן לדבריו השיב לו:

דף כה:

ד"ת

כלום' דאתי אליבי' דלא שייך סיוע מברייתא או משנה אלא לאמורא:

לפי דעתי שכוונת התוס' היתה לפי מאי דאמרי' בעלמא לגבי צנון ובצל וכדומה דאגב חורפיה מחליא ליה ומשביח הטעם הפגום ודחה סברתם משום דהכא הדבש מבטל החריפות ולא מחליא ליה לטעם האיסור הפוגם:

מהר"ם

והתוספות כתבו על הסוק"ר בפה"ע שזהו יערת הדבש וכן כתבו האשר"י וא"ח סי' ר"ב ע"ש בה"ג. ושניהם נמצאו בה"ג שלפנינו וכ"כ במרדכי בורא פרי העץ:

דף כו.

מהר"ם

כאשר הגהתי כן מוכיח הענין וכן מוכח באשר"י ופירוש הכתוב כאן בפרישה א"א בידי לישבו לפי שטת האלפ' וכן תופס בה"ג בלשון שני ומיהו בלשון ראשון שונה שם וז"ל אורז בין בשליה בשולי בין אפיה לחם בתחלה בפה"א ולבסוף בנ"ר מ"ט לאו מין דגן הוא וכן דוחן ואע"ג דפליג ר' יוחנן בן נורי דאמר מין דגן הוא לית הלכתא כוותי' והאשר"י הביא גירסא זו בשמם וסתרה מיניה וביה שאין ענינו כלל לפלוגתא דרבי יוחנן בן נורי ורבנן דלא איירי בבישול וכולהו רבוותא פה אחד אורז שבשלו או שעשאו פת במ"מ. תוספות ומרדכי ומיי' וסמ"ג וסמ"ק וכ"כ מהר"ם:

דף כז.

ד"ת

כגון אלאטרי"א או פידיאו"ש ודומיהם נחלק זה המפרש אליבא דמתני' אלו לסופרים ודומיהם לפי שאלו אינם נאכלים דרך מאכל לחם אלא דרך לפתן כמו דייסא ושאר מעשה קדרה וגם אין בהם תואר לחם אבל סופגנין או הוגואיל"ש ודומיהן שם לחם יש עליהם ע' בפ' כל שעה:

מהר"ם

והיינו דומיא דפת העשוי לכותח ממש שאין הבלילה גומרת בו חיוב אלא העשיה: אלמא כיון דמיחזיא הנאת אכילה אף ע"ג דמתכוין לרפואה אכילה חשיב ליה ושרי בשבת וה"ה לענין ברכה כיון דאיכא נמיהנא' אכילה מברך עליו ברכה הראויה לו אבל ודאי דברי' שאין בהם הנאת אכילה ואוכל אותם לרפואה אינו מברך לפניו ולא כלום עי' בהגה' מיי' פ"ח מה' ברכות ולקמן שלהי פירקין כתוב בשם התוספות לא לפניו ולא לאחריו:

גי' ד"ת ומהר"ם:

דף כז:

ד"ת

ק"ל דהא בגמ' משמע בהדיא דלר' חייא בר אבא דס"ל דשלקות במלתייהו קיימי מברך על הזית המליח בפה"ע. ממורי הראב"ד ז"ל:

ודילמא משום דעיקר הברכה היא החתימה דהא הכל הולך אחר החיתום:

דף כח:

מהר"ם

פי' ואינו דומה לכס פלפלי וזנגבלא יבישתא דהתם לא נהנה אבל בשתיית חומץ אף ע"ג דלא חשוב שתייה כדחזינן בי"ה נהנה מיהא הוי ואינו יודע מי דחקו מעתה לחלק בברכה אחרונה בין שתייה מועטת לשתייה מרובה בלא קשיא:

והביאו לפניו מין אחר וכו' נ"ל ל"ד והביאו לפניו לאחר שבירך אלא אפי' שכבר הביאו לפניו ששניהם מונחים לפניו כשבירך בפה"א לא יצא בו ידי העץ וכמו שפי' רש"י בהדיא:

דף כט.

ד"ת

לא ידעתי מה כח יש לקושיא זו שהרי לא יהא הלשון הזה כולל יותר ממ"ש לגבי אורז ולבסוף ולא כלום ופי' ר"ת דלעולם מברך בנ"ר ואם מפני שכאן מברך הברכה הראוי' לה גם לגבי אורז ברכת נפשות ראויה היא לה מאחר שאינו דגן ממש:

מהר"ם

שעור דבריו ואע"פ שאינו מצטרף עם מה שאכל כיון שמברך עליו מתחלה אפ"ה לאחריו אין צריך שום ברכה כלל כו':

לכאורה אין זה שום אע"פ אלא כ"ש הוא אם כשבא בתוך הסעודה טעון ברכה לפניו כ"ש אם בא אחר סיום הסעודה שיטעון ברכה לפניו וכדמשמע לישניה בסמוך ואע"פ שעדיין יש לו לאכול פת אחרת שטעון ברכה לפניו אלא היינו רבותא מה שמברך עליו במ"מ אע"פ שכבר סיימו מלאכול ואינו צורך לו למזון כ"כ אפ"ה שייך ביה במ"מ:

ד"ת

קשיא לי דהא ר"ח אמורא הוא אלא שלהיותו מדור הראשון של האמוראים הוא במדרגת תנא לפעמים כמו רב שאומר לפעמים רב תנא הוא ופליג וחזקיה ורבי יוחנן ודומיהם ועוד ק"ל על התשובה שמשיב כי אם הוא תנא ממש איך יכולין לדחות דבריו כל עוד שלא ימצא תנא דמסייע להו. ממ"ר אבד"ל ז"ל:

דף כט:

מהר"ם

כלומר זהו דבר פשוט ולא צריכי בהא לדרב פפא שזהו דין המשנה בירך על הפת פטר את הפרפרת ובאשר"י ובמרדכי נסתפקו בדין זה אלא שנטו לפטור:

דף ל.

מהר"ם

כדפי' ר"ת ור"ל בדלית עליה תוריתא דנהמא דמברך במ"מ שהוא הולך לשיטתו שמפרש למעלה הא דאמר רב חייא בר אשי פת הצנומה בקערה מברכינן עליה המוציא דהיינו בדאיכא עליה תוריתא דנהמא וכן פי' באשר"י:

ד"ת מ"ז וגי' מהר"ם לא פטר את הפרפרת:

דף לא:

ד"ת

לא אמרינן דאסור אלא דעמיץ ופתח ואולי כיון דמכוין דהיכא דעמיץ ופתח אסור משום דמוכחא מילתא דלרפוא' קא עביד א"כ הכא אע"ג דלא עמיץ ופתח אסור מכיון דודאי דלרפוא' קא עביד:

דף לב.

ד"ת

לא הבנתי דבריו איך הייתי טוע' לומר בכל מילי דהא לא שמעינן לר"ג דאית ליה ברכת ג' רק בז' מינים ודכוותיה נשמע לרבנן:

דף לג:

ד"ת

צ"ע איך מחייב זה כאן תנ"י:

דף לד:

ד"ת

ק"ל דהא כתיב יש נספה בלא משפט וכעובד' דרב ביבי דפ"ק דחגיגה ואנו אומרים

אותו על המדה התמידית ומדאורייתא שהוא לוקח נפשות במשפט ואם לפעמים על המעט יש נספה בלא משפט איוי ראוי מפני זה להמנע מלאומרו כי המקרה אינו תמידי ולא מדאורייתא:

דף לה.

גי' ד"ת לענייה:

ד"ת

תימא דאמרי' פעמים האמורא דוחה הבריית' ופוסק דלא כוותה משום דקים ליה דמשבשתא היא והגמרא לא מותיב לה מינה וה"נ אפשר דמכיון דגמרא לא אותיב לרב נחמן מינה משמע דקים ליה לרב נחמן דלאו בר סמכא היא הך בריית':

דף לה:

ד"ת

תימא שאין זה ברכת הנהנין דאחר שאכל מצו' עשה לברך ולא מקריא ברכת הנהנין רק ברכה ראשונה לפי שבידו להפטר ממנה דלא ליכול ולא ליברך וטעמא דאינו מוציא מי שלא אכל למי שאכל אמרינן בירושל' משום דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך ובעובדא דשמעון בן שטח דאמר היכי ניברך ברוך שאכל ינאי וחביריו משלו. והרי השוו אותו לק"ש ותפלה שאין האחד מוציא את חבירו דכתיב ושננת' כל אחד ואחד יהא משנן לעצמו וכן תפל' סברא הוא שכל אחד יבקש רחמים על עצמו ולא הקלו שמוציא רק ש"צ ולמי שאינו בקי כמו בברכת המזון כשאחד בור ואחד סופר ובברכות אחרונות שאחר אכילה נמי אין האחד מוציא את חבירו דתקון בהו רבנן דומיא דברכת המזון ממ"ר ז"ל:

דף לו.

מהר"ם

נוסח מוטעה היה ומלכותך ומלכות בית דוד תקום והבית הגדול כו' רשב"א אלא הקם מלכות בית דוד כו':

דף לו:

ד"ת

אין זה מוכיח מדברי הרמב"ם. תם בן יחייא:

לא הבנתי איך מוכח מזה שאינו חייב לקדש אלא פעם אחת ביום תנ"י:

דף לז.

ד"ת

לא פירש"י כן בנוסחא שלנו ואדרבה נראה שהוא מפרש כמו ר' יהודה מפרי"ש והתוס' פי' שאכל כל א' מהג' והפסיק לשנים שהיו מסובין עמו עד הזן:

דף לז:

מהר"ם

מפני שיותר בטל המיעוט במיעוטים מהרוב בריבויי וכה"ג אמרינן בהכונס בשמעתין דקב בס' קבין תרקב בס' תרקבים:

דף לח.

מהר"ם

משגרו לאנשי ביתו אינו ממנין העשרה בגמ' אלא ביש אומרים מסיק לה:

ד"ת

אע"פ דהני ספקי דרבנן מיהו להידור מצוה קאמר דעביד לחומרא אי נמי משום דעיקר הידור מצוה דאורייתא היא דכתיב זה אלי ואנוהו ודרשי' התנאה לפניו במצות. ממ"ר אב"ד ז"ל:

מהר"ם

באשר"י ובתוס' מפרשי דהך תירוצא דמתרץ הכא דלכתחלה צריך לשומעם על הסדר היינו דוקא בין ברכה לברכה שהמברך שותק מעט אבל בשעה שהוא מברך אם היה מדבר אפילו בדיעבד לא יצא וזהו לד"ה אפי' לפרש"י נמצא מה שחולקים בו פרש"י ורבני צרפת כשנתנו לו לברך ועדיין לא התחיל שאוסרין רבני צרפת גם את האחרים מלהסיח ונ"ל שכן מוכיח בתוס':

ד"ת

תימה דסוף סוף למה לא החמירו נמי בפסוק ראשון או פרשה ראשונה לישב כמו בברכת המזון ואולי מפני שהוא נוסח מעט ומהכא אמר אותו וקצר המפרש. ממ"ר א"ב ד"ל ז"ל:

דף לט.

מהר"ם

פי' ע"כ יהיה מזון קודם לנר וב"ה דמתני' הא תני נר קודם וא"ת יברך על המזון קודם ליין הרי הקושיא עומדת נר יש לו להקדים לדברי המשנה וא"ת יקדים נר ליין ומזון א"כ גם הבדלה צריך להקדים ולא להפסיק במזון ובמתני' קתני מזון ואחר כך הבדל' והא דלא פריך להדיא בירך על היין נר קודם משום דיין לא הוזכר במשנה:

דף מ:

מהר"ם

שם בגמ' ופרש"י הגי' להפך חמי טבריא חזקיה אמר אין נוטלין מהם לידים אבל מטבילין בהם הידים ר' יוחנן אומר כל גופו טובל בהם אבל לא פניו ידיו ורגליו ומקשה בגמ' שם השתא כל גופו טובל בהן פניו ידיו ורגליו לכ"ש ומתרץ אמר רב פפא וכו' וצ"ל לפי אותה סוגיא דחזקיה סבר לא גזרינן בת בירתא אטו מנא ורבי יוחנן סבר גזרינן. גם מה שכתב להתיר במקומן אפי' בכלים אין הגי' כן בספרים שלנו:

ומה שכתב כאן בנימוקי הר"י י"א שלא הצריכו מים אחרונים אלא כשאוכל דבר הראוי ליקרב הנה בנימוקי הר"ן בפרק כל הבשר כתב להפך בשם י"א שכל דבר שאינו קרב קרוי מזוהם כדאמר בהמה שקרבה לגבי מזבח פסק זוהמתה:

דף מא.

נ"ל ט"ס והכי מדקדק למה גזרו טבילת ידים משום נטילה לפלוג בטבילת ידי' גופה ולימא דגזרינן בת בירתא המעורבת למקוה אטו שאינה מעורבת:

מהר"ם

נ"ל שבא ליישב לישנא דצריך דמדאמר כל שטיבולו במשקה צריך נט"י ולא אמר כן בפת ושאר דברים שחייבין נטילה ש"מ דצריך לחומרא בעלמא ואף על פי שמצינו שדין תרומה נוהגת בקצתם ביוצא מן התירוש והיצהר כדפירש רש"י:

ד"ת

לא הבנתי דבריו שהרי לא חייבו נטילה לשותה וכן אמר הוא בעצמו בסוף הפ' בשם רבינו יונה רק למטבל במשקה לבדו תקנו טבילה דהא בריש פרקין אומרים ב"ה מוזגים את הכוס ואח"כ נוטלים לידים ופירש"י מוזגים כוס ושותהו ואחר כך נוטל לידים ובעל

אדם וחוה כתב בנתיב י"ו בשם הרשב"א שנוטלים ידיהם לשתיה ורש"י חולק עיין בר"ן בפרק ע"פ גבי כל שטיבולו במשקה. ממ"ר א"ב ד"ל ז"ל:

דף מא:

מהר"ם

נ"ל למחוק שכן פירש רשב"ם ותוספות טעם לא יקדש בלילה אלא למחר קודם סעודה:

דף מב.

מהר"ם

זו היא גירסת ספרים שלנו ופירש"י חשוב להו חיבור בהכי ורב אלפס לא חשוב להו חיבור ע"ש באשר"י:

נראה שגירסת רבינו יונה כגירסת האלפס דלא חשב להו חיבור לקלוח ואפ"ה מחלק בין טבילה לנטילה והאשר"י בפרק כל הבשר כתב דלגי' רב אלפס כמו שאינו חשוב חיבור לנטילה כך אינו חשוב חיבור לטבילה:

ד"ת

זה הפי' רחוק מאד כי נראה שדעתו היא גם הכא צריך רביעית ואין הפרש בינו ובין הראשון רק כשהראשון צריך שיהיה מתחלה רביעי' והב' אין צריך אבל לעולם צריך שישלים אותו לרביעית ולא דרכו זה הדרך כל שאר הפוסקים גם פשט המשנה כדקתני לעיל רביעית נוטלים לידי' לא' ואפי' לב' לא משמע הכי:

דף מב:

מהר"ם

רש"י לפי גירסתו פי' כן בפ"ק דסוטה ומשמע מלשונו שאם הקפיד גם על השניים ידו טהורה וליתא וז"ל רבינו שמשון במס' ידים אגב חורפיה לא עיין שלשון המשנה כך הוא נטל את הראשונים עד הפרק ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד טהורה ראשונים ושניים חוץ לפרק וחזרו ליד טמאה ע"כ:

נ"ל שרוצה לפרש כן אחרונים צריך שישפיל ידיו על שטיפה שניה ושלישית שבמים ראשונים ואל תתמה שכן בלשון המשנה קורא לשניים אחרונים בפ"ב דידים גבי חציצה נטל את הראשונים ונמצא על ידיו קיסם או צרור ידיו טמאות שאין המים האחרונים מטהרין אלא המים שעל גב היד ואפשר מה שדחקו לפרש כן נגד כל שאר המפרשים שפי' שר"ל מים ראשונים לסעודה אחרונים לסעודה דא"כ דראשונים

ואחרונים לא בחדא נטילה מיירי הוה ליה לאתויי תנ"ה דאיירי במים ראשונים אמילתא קמייתא זהו שדחקו לפרש דבנטילה אחת מיירי ראשונים ואחרונים ופי' ועכשיו בא להשמיענו ר' חייא בר אשי במה שהוסיף על הברייתא אחרונים צריך שישפיל ידיו להשמיענו שבשעת הנטילה שקודם לסעודה יש בה דין חלוק שאע"פ שבשטיפה ראשונה צריך שיגביה ידיו כדי שלא יצאו מים חוץ לפרקם כדפי' משום דמים ראשונים סתמא נוטל אותה בשפע יותר מכדי חיובו ויש לתת טעם משום דתנן בפ"ק דידים מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים וטעמא משום דאין נטילה לחצאין כמו שכתוב באו"ח סי' קס"ב וזהו שפירש"י כאן במים ראשונים שנטל בשפע יותר מכדי חיובו ועל השניים לא הקפיד ליטול עד מקום שיצאו ראשונים וכן פי' הערוך ערך מי ובספר התרומה סי' ע"א הלכך בשטיפה ראשונה צריך שיגביה ידיו שכיון שנוטל אותה בשטיפה מרובה ובשניה דרכו לצמצם ושמא לא יקפיד עליהם ליטול אפי' עד מקום חיובו מפני שסומך על שיכול להוסיף על השניה ויחזרו המים הראשונים שבתוך הפרק ויטמאו את מקום הגעת השניים הלכך יגביה ידיו עד שטיפה שנייה ובשעה ששוטף שניה אז צריך ליזהר שלא יגביה ידיו למעלה עד נגיבה והיינו דאמר אחרונים צריך שישפיל ידיו למטה והיינו משום לתא דשניים שיש לחוש שמא מתוך הגבהת ידיו ירחיבו לצאת מן הראשונים במקום שלא טיהרו ראשונים ויקבלו שם טומאה כשעוסק בהכשר נטילה וכ"ש אם לא יגיעו שניים עד מקום הראשונים שידיו טמאים משום לתא דראשונים ואין כאן הכשר נטילה אלא בהכשר נטילה מדבר ומשום לתא דשניים שלא ירחיבו לצאת למקום שלא טהרו ראשונים ואע"פ שנטל את הראשונים עד הפרק כדינם יש לחוש לבין הדבקים שבין הפרק והזרוע שאע"פ שיש להקל אם לא הגיעו שם מי הנטילה כלל אבל כל שהגיעו שם בראשונה ולא בשניה או בשניה ולא בראשונה וחזרו ליד טמאה כי שמא נטמאו המים שם וחזרו וטמאו כל היד וזה שכתבו כאן בפירושם שאם יגביהם יקבלו המים ששופך באחרונה לטהר המים שעל הידים טומאה מהזרוע ויחזרו כו' ור"ל בין הדבקים שחושבו בכלל זרוע ואין מקפיד עליו לנטלם אבל בזרוע ממש נ"ל בזה לא דבר שיטמאו שם המים כסתם מתני' הידים מטמאות ומטהרות עד הפרק וגם בעל הערוך ורש"י וספר התרומה מודו בזה. ואין חולק בזה אלא שלדעת רש"י והערוך והתרומה אם ירדו שם מים טמאים מתוך הפרק והגיעו שם שוב מים השנים טהרום והמשנה מפרשים אותם כך דין טומאה וטהרה של ידים עד הפרק קמא ורבינו שמשון והתוס' ומיימין ואשרי ומרדכי והטור מבינים המשנה כמשמעה שאין טהרה מועלת שם כלל אפילו לטומאה שבאת שם ממקום אחר כיון שדין טומא' וטהרה אין

נוהג בעצמן. והשתא אין קשה ישפילם לגמרי מתחלת נטילה עד שעת ניגוב דמשום נטילת חצאי שפסולה רוצה לצאת ממנה ויזובו המים למטה כלפי זרוע ואומר שיניחם כן בהגבהה עד שטיפה שנייה לפי' רבינו יונה וליתר מפרשים עד שעת ניגוב כדי שלא יצאו כו' אבל הא קשיא לי יגביה' לגמרי מתחלת נטילה עד שעת ניגוב דהשתא ליכא חשש דמי' שניים ולא ראשונים כלל כמו שהו' האמת לשאר המפרשי' ושמא הכריח הנימוקי' שא"א ליזהר בשעת ניגו' שלא ישפיל ואל יחזרו כו' או מסבות חשש מים הנוטפים הנחבאים תחת כנפי בית יד חלוקו וכסותו שלא יוכל לשלוט בהם לנגב ויחזרו ויטמאו כו' כענין שכ' ר' יוסף קארו בענין זה בא"ח סי' קס"ב כך נ"ל ע"ד ישובן של דבריהם ואופניהם:

דף מג:

מהר"ם

צ"ל או ברוך עושה מעשה בראשית כן מוכח בגמ' וכן הוא באשר"י וכן כתבו תוספות בשם רבי' אלפס ז"ל:

ד"ת

פעם א' בכל יום צ"ע למה בים הגדול צריך מל' יום ובהני אחריני בכל פעם ופעם ואולי משום דהני הם מתהוים ומתחדשי' בכל שעה אלא שהראי' שהביא מהבשמים אינו לפי זה החילוק ע"כ:

דף מד.

מהר"ם

בגמ' בספרים שלנו וכן באשר"י גרסי' ברוך רופא חנם ובהל' גדולות ומיי' וסמ"ג וא"ח סי' ר"ל כתוב ברוך רופא חולים ע"כ:

דף מד:

ד"ת

כגון אלו יכול לברך קשה לי דא"כ למה אמר לעיל שאם שכח ואכל בלא המוציא לא יברך אחר אכילה והטעם הנכון משים שעדיין הוא נהנה בשעת הברכה והוי דומיא דמי שנזכר שלא בירך המוציא תוך הסעודה דמברך אז וברכת שבח לא שייך רק בברכת הנותן לשכוי בינה אבל כל האחרות הם כמו ברכת הנהנין דהנאה מיהא הוי ע"כ: